

A TANTÁRGY ADATLAPJA

Kognitív nyelvészet

Egyetemi tanév: 2025/2026

1. A képzési program adatai

1.1. Felsőoktatási intézmény	Babeș-Bolyai Tudományegyetem
1.2. Kar	Bölcsészettudományi Kar
1.3. Intézet	Magyar és Általános Nyelvészeti Tanszék
1.4. Szakterület	Nyelv és irodalom
1.5. Képzési szint	Alapképzés
1.6. Tanulmányi program / Képesítés	Magyar nyelv és irodalom
1.7. Képzési forma	Nappali tagozatos képzés

2. A tantárgy adatai

2.1. A tantárgy neve		Kognitív nyelvészet				A tantárgy kódja		LLM1025			
2.2. Az előadásért felelős tanár neve			dr. Fazakas Emese egyetemi docens								
2.3. A szemináriumért felelős tanár neve			dr. Dimény Hajnalka egyetemi tanársegéd								
2.4. Tanulmányi év		1	2.5. Félév		1	2.6. Értékelés módja		K	2.7. Tantárgy típusa		DS

3. Teljes becsült idő (az oktatási tevékenység féléves óraszámja)

3.1. Heti óraszám	3	melyből: 3.2 előadás	2	3.3 szeminárium/labor/projekt	1
3.4. Tantervben szereplő összóraszám	42	melyből: 3.5 előadás	28	3.6 szeminárium/labor	14
Az egyéni tanulmányi idő (ET) és az önképzési tevékenységekre (ÖT) szánt idő elosztása:					óra
A tankönyv, a jegyzet, a szakirodalom vagy saját jegyzetek tanulmányozása					16
Könyvtárban, elektronikus adatbázisokban vagy terepen való további tájékozódás					15
Szemináriumok / laborok, házi feladatok, portfóliók, referátumok, esszék kidolgozása					20
Egyéni készségfejlesztés (tutorálás)					3
Vizsgák					2
Más tevékenységek:					
3.7. Egyéni tanulmányi idő (ET) és önképzési tevékenységekre (ÖT) szánt idő összóraszámja					56
3.8. A félév összóraszámja					98
3.9. Kreditszám					4

A dékáni jóváhagyás időpontja
A felelős dékán neve és aláírása

4. Előfeltételek (ha vannak)

4.1. Tantervi	
4.2. Kompetenciabeli	

5. Feltételek (ha vannak)

5.1. Az előadás lebonyolításának feltételei	Esetenként laptop, vetítő
5.2. A szeminárium / labor lebonyolításának feltételei	Számítógép, vetítő, nyomtatott anyagok, internet, interaktív választbeküldő programok (Mentimeter/Slido/Quizizz vagy más).

6.1. Elsajátítandó jellemző kompetenciák

Szakmai/kulcs-kompetenciák	C3.4. A nyelvészeti elméletek vitatott problémáinak felismerése, az információforrások rangsorolása és kritikai értékelése. C3.5. A mai nyelvészet újabb, kognitív, antropológiai, pragmatikai módszereinek ismerete. C5. A mai magyar nyelv fonetikai, lexikális és grammatikai szintjeinek leírása: a nyelvi jelenségek kognitív nyelvészeti leírása.
Transzverzális kompetenciák	CT3 Egyéni kutatás a szakirodalom által feltárt nyelvi jelenségek kapcsán.

6.2. Tanulási eredmények

Ismeretek	A hallgató ismeri a kognitív nyelvészet alapfogalmait és alapjelenségeit, valamint a népszerű vizsgálati tárgyakat és a fontosabb eredményeket.
Képességek	A hallgató képes kognitív nyelvészeti elemzést végezni a nyelvi kategorizáció, a metafora, metonímia kapcsán, és képes kognitív nyelvészeti szempontokat érvényesíteni különböző jellegű nyelvi adatokkal dolgozva.

Felelősség és önállóság	A hallgató képes önállóan dolgozni az előadásokon és a szemináriumokon tárgyalt nyelvi jelenségek kognitív nyelvészeti megközelítése során és sajátos (kognitív nyelvészeti) szempontból szemlélni a nyelvhasználatot, a nyelvi tevékenységeket.
--------------------------------	--

7. A tantárgy célkitűzései (az elsajátítandó jellemző kompetenciák alapján)

7.1 A tantárgy általános célkitűzése	A hallgatók érdeklődésének felkeltése a nyelvészet modern elméletei iránt, az interdiszciplináris szemlélet kialakítása
7.2 A tantárgy sajátos célkitűzései	- A hallgatók megismertetése a kognitív nyelvészet alapjaival és azokkal az általános alapelvekkel, amelyeknek keretében a mai kognitív nyelvészet a szemantikai jelenségeket értelmezi - A kognitív nyelvészet főbb kutatási területeinek megismertetése: a konceptualizáció általános problémája, a nyelvi kategorizáció, a nyelvi világmodell, valamint a metafora és a metonímia interpretációja a kognitív nyelvészetben

8. A tantárgy tartalma

8.1 Előadás	Didaktikai módszerek	Megjegyzések
1. Bevezetés. A kognitív nyelvészet helye a kognitív tudományok között. Gondolkodás és nyelv viszonya	előadás, probléma-felvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	
2. Kulcsfogalmak: prototípus és kategorizáció, alapkategóriák, idealizált kognitív modellek	előadás, probléma-felvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	
3. A nyelvi észlelési feltételek és a profilírozás	előadás, probléma-felvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	
4. A nyelvi észlelési feltételek: gyakorlati alkalmazás	előadás, probléma-felvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	házi dolgozat megbeszélése
5. Tér(iség) és térvizonyok (univerzális és nyelvspecifikus sajátosságok, tárgy- és helymegnevezés, háttér/S – figura/M)	előadás, probléma-felvetés, magyarázat,	

	kérdés, közös problémamegoldás	
6. A tárgyak közötti távolság és a mozgás irányának nyelvi kódolása; a távolság és az irány kombinációja	előadás, probléma-felvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	
7. A mozgás a világ nyelvi képében: faktív és fiktív mozgás	előadás, probléma-felvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	házi dolgozat megbeszélése
8. Motiváltság és ikonicitás, az értékjelentés fogalma	előadás, probléma-felvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	
9. A metaforák fajtái (strukturális, ontológiai, orientációs metaforák; kereszt-metaforikus kapcsolatok)	előadás, probléma-felvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	
10. Embodiment, a metafora és a fogalmi integráció	előadás, probléma-felvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	
11. Nyelvi anyagok feldolgozása: az út, a teher és az idő	előadás, probléma-felvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	házi dolgozat megbeszélése
12. A metafora és a metonímia	előadás, probléma-felvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	
13. A sztereotípiák, az előítéletek és a kategorizáció	előadás, probléma-felvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	
14. A tanultak alapján nyelvi anyag elemzése; az eddigi házi dolgozatok kiértékelése	előadás, probléma-felvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	
Könyvészet Bibliográfia Kötelező: Csányi Vilmos: <i>Az emberi természet. Humánetológia</i>. Vince Kiadó, 2003. Kövecses Zoltán – Benczes Réka: <i>Kognitív nyelvészet</i>. Akadémiai Kiadó, Bp., 2010. Szilágyi N. Sándor: <i>Hogyan teremtsünk világot?</i> Rávezetés a nyelvi világ vizsgálatára. Kolozsvár, Erdélyi Tankönyvtanács, 1996.		

Szilágyi N. Sándor: *A jelentésvilág szerkezete*. (Előadás a Mindentudás Egyetemén):

<http://www.mindentudas.hu/szilagyi/index.html>

Ajánlott:

Jackendoff, Ray: *Mi egy fogalom, ha megragadható?* Janus IX. 1. 15–21. (1989/1992)

Kövecses Zoltán: *A metafora*. Budapest, TypoText, 2005.

Lakoff, George: Néhány empirikus megjegyzés a fogalmak természetéről. *Janus* IX. 1. 97–120. (1989/1992)

Lakoff, George – Johnson, Mark: *Metaphors We Live By*. Chicago, 1980.

Lakoff, George – Turner, Mark: *More than Cool Reason*. A Field Guide to Poetic Metaphor.

Pléh Csaba, Győri Miklós (szerk.): *A kognitív szemlélet és a nyelv kutatása*. Budapest, Pólya Kiadó, 1998.

8.2 Szeminárium / Labor	Didaktikai módszerek	Megjegyzések
1. Bevezető szeminárium. A tematika megbeszélése, bibliográfiai eligazítás a tantárgyhoz. Bevezetés: Milyen tudomány a kognitív nyelvészet? Ajánlott szakirodalom: • Banczerowski Janusz: A kognitív nyelvészet alapelvei. In: <i>Magyar Nyelvőr</i> 1999, 123(1), 78–87. (http://c3.hu/~nyelvor/tart.htm, 2025. szeptember 23.) • Banczerowski Janusz: Néhány megjegyzés a nyelv kognitív felfogásához. In: Banczerowski Janusz: <i>A világ nyelvi képe</i>. Budapest, Tinta Könyvkiadó, 2008. 94–99. • Evans, Vyvyan – Green, Melanie: The nature of cognitive linguistics: assumptions and commitments. In: Uók: <i>Cognitive Linguistics. An Introduction</i>. Edinburgh University Press, 2006, 27–54.	Problémafelvetés, tájékoztatás, magyarázat Kísérlet, csoportmunka, frontális megbeszélés	
2. Nyelvi szerkezet. Lexikális és grammatikai elemek osztályai Ajánlott szakirodalom: Tolcsvai Nagy Gábor: A nyelvi rendszer és a nyelvhasználat kognitív alapjai. In: Uó: <i>Bevezetés a kognitív nyelvészetbe</i>. Budapest, Osiris Kiadó, 2013, 13–26. Talmy, Leonard: The relation of grammar to cognition. In: Uó: <i>Toward a cognitive semantics I. Concept structuring systems</i>. Cambridge–London: MIT Press, 21–98. Banczerowski Janusz: A fej nyelvi képe a magyar nyelvben. <i>Magyar Nyelvőr</i> 2007, 131(4), 385–402. (https://www.c3.hu/~nyelvor/period/1314/131401.pdf, 2025. szeptember 23.)	Bemutató, kognitív nyelvészeti elemzése, csoportmunka	
3. Nyelvi kategorizáció és a kategorizáció szintjei Kötelező szakirodalom:	Bemutató, kognitív nyelvészeti elemzése, csoportmunka	1. vizsgafeladat (beküldendő a 4. szemináriumig) (30%)

• Szilágyi N. Sándor: <i>A jelentésvilág szerkezete</i> (Előadás a Mindentudás egyetemén) Elérhető: http://tinyurl.com/zu5my2d (2016. október 1.) Ajánlott szakirodalom: • Szilágyi N. Sándor: <i>Hogyan teremtsünk világot? Rávezetés a nyelvi világ vizsgálatára</i>. Kolozsvár, Erdélyi Tankönyvtanács, 1996, 79–99. • Kövecses Zoltán – Benczes Réka: A kategorizáció különböző szintjei. In: Uők: <i>Kognitív nyelvészet</i>. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2010, 40–49. • Rosch, Eleanor: Egyetemes és kulturálisan specifikus jegyek az emberi kategorizációban. In: Boross Ottilia – Pléh Csaba: <i>Bevezetés a pszichológiába</i>. Budapest, Osiris, 2004. 272–290. • Tolcsvai Nagy Gábor: A kategorizáció. In: Uő: <i>Kognitív szemantika</i>. Nyitra, Europica varietas, 2011, 24–31. • Banczerowski Janusz: "Kategóriák, kategorizáció és a szavak mögött rejlő világ (világok)". In: Banczerowski Janusz: <i>A világ nyelvi képe</i>. Budapest, Tinta Kiadó, 2008, 122–130. • Banczerowski Janusz: A nyelvi kategorizálás nem tipikus esetei. <i>Magyar Nyelvőr</i> 1999, 123(3), 261–265. (http://c3.hu/~nyelvor/tart.htm, 2025. szeptember 23.) • Evans, Vyvyan - Green, Melanie: Categorisation and idealised cognitive models: <i>Cognitive Linguistics. An introduction</i>. Edinburgh University Press, 2006, 248–285.		
4. Metafora Ajánlott szakirodalom: • Szilágyi N. Sándor: A metafora és a metaforikus jelentés: <i>Hogyan teremtsünk világot?</i> Kolozsvár, Erdélyi Tankönyvtanács, 1996, 45–49. • Szilágyi N. Sándor: A strukturális metafora: <i>Hogyan teremtsünk világot?</i> Kolozsvár, Erdélyi Tankönyvtanács, 1996, 53–58. • Kövecses Zoltán: Mi a metafora? In: <i>A metafora</i>. Gyakorlati bevezetés a kognitív metaforaelméletbe. Budapest, Typotex Kiadó, 2005, 19–29. • Kövecses Zoltán: <i>A metaforák fajtái</i>. A metafora. Gyakorlati bevezetés a kognitív metaforaelméletbe. Budapest, Typotex Kiadó, 2005, 45–57.	Bemutató, kognitív nyelvészeti elemzése, csoportmunka	
5. Metonímia Ajánlott szakirodalom:	Bemutató, csoportmunka, kognitív nyelvészeti elemzés	2. vizsgafeladat (beküldendő a 6. szemináriumig) (35%)

• Evans, Vyvyan – Green, Melanie: <i>Metaphor and metonymy. Cognitive Linguistics. An introduction.</i> Edinburgh University Press, 2006, 286–327. • Bencze M. Ildikó: Mi a metonímia? Elméletek és kísérletek a metonímiakutatásban. <i>Magyar Pszichológiai Szemle</i> 2009, 64(4), 677–696. • Kövecses Zoltán: Egy másik alakzat: a metonímia. <i>A metafora. Gyakorlati bevezetés a kognitív metaforaelméletbe.</i> Budapest, Typotex Kiadó, 2005, 147–166. • Szilágyi N. Sándor: A metonímia: jelentés vagy szabály kérdése? In: <i>Uő: Hogyan teremtsünk világot?</i> Kolozsvár, Erdélyi Tankönyvtanács, 1996, 49–53.		
6. Igei jelentés és eseményszerkezet Ajánlott szakirodalom: • Leonard Talmy: <i>Lexicalization patterns.</i> In: <i>Uő: Toward a cognitive semantics II. Typology and process in concept structuring.</i> Cambridge–London, MIT Press, 2000 • Tolcsvai Nagy Gábor: <i>Az ige a magyar nyelvben. Funkcionális elemzés.</i> Budapest, Tinta Könyvkiadó, 2015, 53–68. • Talmy, Leonard: <i>Force and causation.</i> In: <i>Uő: Toward a cognitive semantics I. Concept structuring systems.</i> Cambridge–London, MIT Press, 407–550.	Bemutató, csoportmunka, kognitív nyelvészeti elemzés, közös megbeszélés	
7. A grammatika szerveződése Ajánlott szakirodalom: • Tolcsvai Nagy Gábor: <i>A grammatika szerveződése.</i> In: <i>Uő: Bevezetés a kognitív nyelvészetbe.</i> Budapest, Osiris Kiadó, 2013, 170–312. • Tolcsvai Nagy Gábor: <i>A magyar birtokos szerkezet jelentéstana, kognitív keretben. Általános nyelvészeti tanulmányok</i> 2006, 21, 43–70. • Tolcsvai Nagy Gábor: <i>A jelentésszerkezet dinamikus jellemzői.</i> In: <i>Uő (szerk.): Nyelvtan.</i> Budapest, Osiris Kiadó, 2017, 231–234. • Tolcsvai Nagy Gábor: <i>Kiterjesztett jelentések.</i> In: <i>Uő (szerk.): Nyelvtan.</i> Budapest, Osiris Kiadó, 2017, 255–264.	Bemutató, csoportmunka, kognitív nyelvészeti elemzés, közös megbeszélés	3. vizsgafeladat (beküldendő a 7. szeminárium után egy héttel) (25%)
Könyvészet: Lásd az egyes témáknál. Egyéb: A vizsgafeladatok elkészítése, beadása és bemutatása 4-5 fős csoportokban történik. A csoportokat az első szemináriumon meghatározzuk. A pontokat a csoportlétszám x 10-es keretben kapják a csoportok, és elosztják egymás között.		

9. Az episztemikus közösségek képviselői, a szakmai egyesületek és a szakterület reprezentatív munkáltatói elvárásainak összhangba hozása a tantárgy tartalmával.

- Az ARACIS kritériumainak megfelelően, az intézet/a tanszék együttműködik a szakmai és a társadalmi-gazdasági szférák képviselőivel, különösképp a Megyei Tanfelügyelőségekkel.

10. Értékelés

Tevékenység típusa	10.1 Értékelési kritériumok	10.2 Értékelési módszerek	10.3 Aránya a végső jegyben
10.4 Előadás	Ismeretszint, gyakorlati alkalmazás és a terminológia megfelelő használata	1. Az évközi 3 házi dolgozat – 50% 2. Kollokvium házidolgozat alapján és egy 20 kérdésből álló kvíz készítése Csányi Vilmos könyve alapján – 50%	50%
10.5 Szeminárium / Labor	1. A megbeszélte jelenségek pontos ismerete 2. A terminológia pontos és megfelelő használata 3. Az elméletek gyakorlati alkalmazása	A vizsgafeladatokra kapott pontszámok alapján (lásd feljebb a <i>Megjegyzések</i> oszlopot).	50%
10.6 A teljesítmény minimumkövetelményei			
- legalább 5-ös minősítés a szemináriumi tevékenységre és a három házidolgozatra (előadás) külön-külön, valamint a kollokviumon - részvétel a szemináriumok 75%-án (Abban az esetben, ha valaki ennél több óráról hiányzik és a hiányzás indokolt, lehetősége van az órai feladatok és plusz feladatok által pótolni. A vizsgafeladatokat azonban csak a pótvizsgaidőszakban tudja pótolni, ha a félév során nem teljesítette őket. Mindenről egyeztetni kell előzetesen a szemináriumvezetővel.)			

11. SDG ikonok (Fenntartható fejlődési célok/ Sustainable Development Goals)

	A fenntartható fejlődés általános ikonja							

A dékáni jóváhagyás időpontja
A felelős dékán neve és aláírása

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
BABEȘ-BOLYAI TUDOMÁNYEGYETEM
BABEȘ-BOLYAI UNIVERSITÄT
BABEȘ-BOLYAI UNIVERSITY
TRADITIO ET EXCELLENTIA

Facultatea de Litere
Str. Horea nr. 31
400202, Cluj-Napoca
<https://lett.ubbcluj.ro>

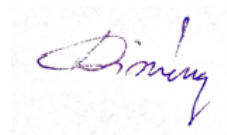
								
---	--	--	--	--	--	---	---	--

Kitöltés időpontja:
2025.01.27.

Előadás felelőse:

Szeminárium felelőse:

Intézetigazgató:

Az intézeti jóváhagyás dátuma:
2025.01.30.

A dékáni jóváhagyás időpontja
A felelős dékán neve és aláírása